

МЕТОДИ УПРАВЛІННЯ ЗОВНІШНІМ ДЕРЖАВНИМ БОРГОМ В СУЧАСНИХ УМОВАХ ГЛОБАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

В. Р. СТЕНАДКО, студ.

*Харківський національний технічний університет сільського господарства
імені Петра Василенка, м. Харків*

Зовнішній державний борг – це сукупність зобов'язань органів державної влади всіх рівнів перед нерезидентами за непогашеними позиками та нарахованими відсотками, а також зобов'язань підприємств, гарантованих органами державної влади. Високий рівень зовнішньої заборгованості потребує постійного рефінансування державного боргу, підтримання високих кредитних рейтингів країни, проведення структурних економічних реформ з урахуванням вимог міжнародних кредиторів, насамперед Міжнародного валютного фонду (МВФ), що у короткостроковій перспективі може суттєво вплинути на рівень соціального захисту та соціального забезпечення населення. Формування політики держави щодо зовнішніх запозичень та ефективного використання залучених фінансових коштів є одним з пріоритетів фінансової політики на сучасному етапі економічних трансформацій.

Під управлінням державним боргом слід розуміти сукупність заходів з регулювання його обсягу та структури, визначення умов здійснення нових запозичень, регулювання ринку державних запозичень, реалізації заходів антикризового управління проблемними боргами, обслуговування і погашення боргу, визначення умов і надання державних гарантій, контролю за ефективним використанням запозичених коштів [1]. МВФ визначає управління державним боргом як процес формування та реалізації стратегії управління державним боргом з метою залучення необхідних обсягів фінансування з найменшим рівнем витрат його обслуговування на довгостроковій основі з мінімізацією боргових ризиків [2].

Під системою управління державним боргом необхідно розуміти сукупність заходів, спрямованих державою на визначення необхідності, умов залучення, обслуговування та погашення державних позик з метою забезпечення суспільних інтересів, з дотриманням пріоритету економічної безпеки держави. Ця система включає такі підсистеми, як прогнозування і планування обсягів погашення та обслуговування зовнішнього державного боргу, оцінки та вибору методів управління державним боргом, моніторингу і контролю, інституційного забезпечення процесу управління боргом. Державними інститутами, що здійснюють управління державним боргом, виступають органи, організації, установи, на які, відповідно до чинного законодавства, покладено обов'язок з управління державним боргом. Кабінет Міністрів України є представником інтересів держави щодо розміщення державних запозичень та надання державних гарантій за кредитами. Особливе місце у сфері управління державним боргом посідає Міністерство фінансів України, зокрема – департамент управління державним боргом. Він поєднує

структурні підрозділи, діяльність яких пов'язана з плануванням та підготовкою кредитних проектів, аналізом, обліком, обслуговуванням державного боргу.

Основна мета управління зовнішнім боргом полягає у залученні необхідного державі обсягу зовнішніх запозичень на відповідні потреби рефінансування існуючих боргів та підтримки позитивного сальдо платіжного балансу (у разі потреби) на найбільш вигідних країні умовах щодо терміну залучення та дохідності позик з урахуванням сукупності ризиків залучення боргового капіталу з-за кордону.

Управління державним боргом здійснюється шляхом застосування таких методів: рефінансування державного боргу – погашення основного тіла боргу і відсотків за рахунок коштів, отриманих від розміщення нових боргових зобов'язань держави на внутрішньому та зовнішньому фінансових ринках; новація – передбачає укладання угоди між позичальником та кредитором щодо заміни одних боргових зобов'язань іншими; уніфікація – рішення держави стосовно об'єднання декількох, раніше випущених позик, а також обмін раніше випущених облігацій і сертифікатів на облігації та сертифікати нових позик; конверсія – зміна первинних умов державних позик і зміна рівня їх дохідності; консолідація – передбачає зміну умов запозичень у частині збільшення термінів боргових зобов'язань; відстрочка погашення позик – являє собою застосування методу консолідації з одночасною відмовою держави від сплати доходів за даними борговими зобов'язаннями; анулювання державного боргу – передбачає відмову держави від раніше взятих на себе боргових зобов'язань; реструктуризація – перегляд умов обслуговування боргу, у тому числі щодо відсотків кредиту, суми, термінів повернення; списання боргу; сек'юритизація – обмін боргів на облігації; обмін облігацій за регресивним співвідношенням, коли кілька раніше випущених облігацій прирівнюються до однієї нової; дострокове погашення – передбачає економію бюджетних коштів за необхідності їх майбутнього обслуговування [3].

Для мінімізації витрат і ризику в середньо- і довгостроковій перспективі державні інститути, що здійснюють управління державним боргом, повинні забезпечувати узгодженість проведених ними заходів політики та операцій із завданням розвитку ефективного ринку державних цінних паперів. Органи державного управління мають сприяти формуванню широкої бази інвесторів для своїх внутрішніх і зовнішніх зобов'язань, приділяючи належну увагу витратам і ризику, а ставлення до інвесторів повинно ґрунтуватися на принципах рівності. Операції з управління боргом на первинному ринку мають бути прозорими і передбачуваними. Для розміщення боргових зобов'язань максимально можливо використовувати ринкові механізми, в тому числі конкурсні аукціони і емісійні синдикати. Важливо розвивати вторинний ринок державних запозичень, здатного дієво функціонувати в ринкових умовах. Системи, що використовуються для проведення розрахунків та клірингу за операціями з державними цінними паперами на фінансовому ринку, повинні відповідати міжнародній практиці.

Література:

1. Лютий І. О. Державний кредит та боргова політика України : монографія / І. О. Лютий, Н. В. Зражевська, О. Д. Рожко. – Київ : Центр учбов. л-ри, 2008. – 352 с.
2. Guidelines for public debt management : World Economic and Financial Surveys. International Monetary Fund, 2014. – 56 p.
3. Батюк Л. А. Проблема «девальваційного циклу» в українській економіці та шляхи її подолання / Л. А. Батюк // *Організаційно-економічні та інституціональні засади трансформації в аграрній сфері України. Матеріали зборів керівників, спеціалістів та вчених-аграрників Харківської області.* – Харків: ХНТУСГ, 2011. – С. 145–151.